

Олександр МАКСИМЧУК

КОНЦЕПЦІЯ ДВОХ БЮДЖЕТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Здійснено огляд визначень бюджету розвитку. Виділено підходи до трактування даного інституту на основі опрацьованих дефініцій: як інструмент реалізації фінансової політики; як засіб забезпечення економічного зростання; як інструмент забезпечення реалізації інвестиційних проєктів. Виявлено недоліки, характерні для цих дефініцій бюджету розвитку. Запропоновано власне визначення бюджету розвитку на їх основі, а також на підставі упущень, виявлених в трактуваннях цього інституту зарубіжними вченими.

Проаналізовано стан законодавчого регламентування бюджету розвитку. Обґрунтовано, що наявне законодавство не забезпечує ефективного виконання бюджетом розвитку своїх функцій. Запропоновано шляхи удосконалення бюджету розвитку на основі виявлених проблем: відокремлення планування бюджету розвитку та поточного бюджету; створення системи моніторингу стану локальних активів; розширення дохідних джерел бюджету розвитку. Обґрунтовано необхідність зарахування до бюджету розвитку частини ПДФО.

Ключові слова: *бюджет розвитку, концепція двох бюджетів, місцеві бюджети, місцеві запозичення.*

JEL: H71, H72, H74

Постановка проблеми. Необхідність бюджетних інвестицій для забезпечення економічного зростання визнається майже усіма цивілізованими країнами світу, але кожна з цих країн має власні фінансові та інституційні механізми реалізації відповідної політики. Ці механізми побудовані з використанням єдиних принципів, а саме:

- відокремлення бюджетних коштів, що використовуються для поточних та стратегічних цілей;
- використання бюджетних коштів переважно на суспільно значущі проєкти, що відповідають програмам стратегічного розвитку країни;
- контроль суспільства за результатами реалізації інвестиційних програм.

Так, для проведення ефективної бюджетної інвестиційної політики необхідне чітке відокремлення бюджетних коштів на здійснення капітальних і поточних видатків. Особливої актуальності це питання набуває в період бюджетних реформ, що пов'язані з розширенням повноважень місцевих органів влади та необхідності вирішення проблеми пошуку ефективних методів розпорядження коштами місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження на цю тематику проводили А. Н. Андронов [1], О. П. Кириленко [2], Ю. В. Кіндзерський [3], В. І. Кравченко [4], О. П. Крайник [5], С. О. Криниця [6], В. В. Кулешір [7], К. В. Павлюк [8], О. В. Пелехата [9], І. Г. Ткачук [10], О. П. Цюпа [11], І. Я. Чугунов [5], Л. М. Шаблиста [12].

Незважаючи на досить велику кількість досліджень, теоретичне трактування сутності бюджету розвитку досі залишається недосконалим. Крім того, практично відсутні дослідження щодо покращення фінансового забезпечення ефективності даного інституту.

Завдання дослідження. Зважаючи на виявлені невирішені проблеми, завданням статті є критичний аналіз наявних трактувань бюджету розвитку, огляд стану нормативно-правового забезпечення його функціонування та розробка рекомендацій щодо удосконалення даного інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні економічного і соціального розвитку країни. Вони є основою фінансового забезпечення функцій держави, що здійснюються на рівні адміністративно-територіальних одиниць країни. Формування ресурсів місцевих бюджетів передбачає використання визначених законодавством та рішеннями місцевих органів влади джерел. Видатки місцевих бюджетів спрямовуються на забезпечення розвитку територіальних громад, стимулювання підприємницької діяльності, надання соціальних послуг населенню, вирішення економічних і соціальних проблем на територіальному та місцевому рівнях.

У високорозвинутих країнах у практиці управління місцевими фінансами застосовується концепція двох бюджетів. Зокрема, більшість місцевих урядів США виділяє інвестиційний і поточний бюджети [13, с. 267]. Інвестиційний бюджет як поняття включає в себе ідентифікацію потреб в інвестиційному проекті, визначення пріоритетів і планування обсягів фінансування в середньостроковому періоді, аналіз фінансового потенціалу, прогнозування, розробку, оцінку інвестиційних проектів, а також аналіз можливих варіантів фінансування цих проектів [7, с. 124].

В Україні така концепція реалізується у формі бюджету розвитку. Вперше поняття «бюджет розвитку» було виділено економістом Пітером Ф. Друкером, який запропонував підходи щодо впровадження в бюджетний процес концепції двох бюджетів. Формування бюджету на базі цієї концепції передбачало розмежування бюджетних видатків на видатки споживання та розвитку як на етапі їх планування, так і на етапі фінансування. Перший – звичайний бюджет, кошторис поточних витрат, у якому відображені витрати на підтримку діяльності на існуючому рівні. Другий – спеціальний бюджет витрат майбутнього (перспективного) розвитку, відмінною рисою якого має бути стабільність «і в добрі, і в погані часи» [14, с. 185]. Науковець вказує на необхідність не лише розподіляти видатки, але й забезпечувати незалежність надходжень до двох компонентів.

В українській науковій літературі існує чимало підходів до трактування поняття «бюджет розвитку», які систематизовані в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до трактування дефініції «бюджет розвитку»

Як інструмент реалізації фінансової політики	
О. П. Цюпа	Складова капітального призначення місцевих бюджетів із закріпленим переліком надходжень та обґрунтованим переліком напрямів використання коштів на виконання власних і делегованих органам місцевого самоврядування повноважень [11, с. 75].
В. І. Кравченко	Важливий інструмент фінансової політики органів місцевого самоврядування, спрямований на збільшення ефективності використання основних фондів [4, с. 28].
Л. М. Шаблиста	Інструмент державної інвестиційної політики, що забезпечує гарантії капіталам вітчизняних і зарубіжних інвесторів, що залучаються, і функціонує на принципах поворотності та платності [12, с. 92].
Як засіб забезпечення економічного зростання	
С. О. Криниця	Комплекс фінансових заходів, спрямованих на економічне та соціальне зростання [6, с. 9].
О. В. Пелехата	Частина місцевих бюджетів, основне спрямування якої забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку територій шляхом реалізації обраних на конкурсній основі проектів та відповідних програм, механізм формування і функціонування якої є відмінним від механізму складання і виконання поточного бюджету, оскільки його формування визначає не лише видатки відповідного року, а й видатки для забезпечення довгострокового перспективного розвитку території [9, с. 250].
А. Н. Андронов	Фінансова система держави, побудована з метою залучення зовнішніх і внутрішніх ресурсів для фінансування програм розвитку регіону відповідно до таких принципів: – принцип економічної ефективності інвестиційних проектів; – частковий характер фінансування і диверсифікація ризику держави; – терміновість, конкурсна основа, платність і поверненість виділених на інвестування коштів [1, с. 128].
І. Я. Чугунов О. П. Крайник	Акумуляція коштів для реалізації інвестиційних проектів та надання місцевій владі реальних можливостей здійснення соціально-економічного розвитку територій [5].
Як інструмент забезпечення реалізації інвестиційних проектів	
І. Г. Ткачук	Частина бюджету, яка включає асигнування на фінансування інвестиційної й інноваційної діяльності [10, с. 431].
В. В. Кулешір	Частина бюджету органів державної влади чи місцевого самоврядування будь-якого рівня, яка призначена для фінансування інноваційної й інвестиційної діяльності [7, с. 126].
О. П. Кириленко	Складова частина спеціального фонду місцевих бюджетів, призначеного для проведення інвестиційної та інноваційної діяльності [2, с. 616].
К. В. Павлюк	Складова частина бюджету, план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення безповоротного фінансування, кредитування й гарантування інвестиційної та інноваційної діяльності [8, с. 234].
Ю. В. Кіндзерський	Фінансова система держави, побудована на залученні зовнішніх і внутрішніх ресурсів для здійснення державної інвестиційної політики, зорієнтованої на стимулювання інвестиційної активності і реалізацію інвестиційних проектів структурної перебудови економіки [3, с. 359].

Джерело: розроблено автором.

Для першого підходу, представленого в таблиці, характерна певна спрощеність трактування бюджету розвитку. Автори акцентували увагу на політичному змісті даного інституту або на його складових і висвітлювали окремі аспекти його економічного значення. Такий підхід розкриває лише зовнішню форму бюджету розвитку, при цьому ігноруючи економічну сутність та мету його створення.

Більшість авторів, трактування яких репрезентують підхід до бюджету розвитку як засобу забезпечення економічного зростання, розглядають бюджет розвитку переважно в контексті його видатків. Погоджуючись з тим, що необхідність відокремленого планування і здійснення капітальних видатків є головною передумовою створення бюджету розвитку, вважаємо такий підхід дещо однобоким, адже визначення дохідних джерел даного бюджету є важливим етапом його формування. Крім того, деякі автори вказують, що до принципів фінансування бюджету розвитку відносяться платність та поверненість [1; 9]. На нашу думку, такий принцип підходить насамперед для капітальних бюджетів приватних структур. Враховуючи особливість публічних фінансів, не всі проекти, що реалізуються за рахунок коштів місцевих бюджетів розвитку, приносять прибуток. Вони можуть бути направлені на покращення умов діяльності підприємств, населення, а тому до них не має застосовуватися принцип платності та поверненості, принаймні в традиційному його розумінні.

Найбільш повним і науково обґрунтованим є підхід до бюджету розвитку як до інструменту реалізації інвестиційних проектів. Разом з тим, слід зазначити, що не всі капітальні видатки призначені для фінансування інвестиційної діяльності, адже частина з них використовується для здійснення ремонтних, відновлювальних та інших робіт, які не підпадають під визначення інвестиційної діяльності.

Закордонні науковці та практики поняття «бюджет розвитку» використовують, але увагу акцентують саме на видатках (витратах) розвитку, а проблематика досліджень охоплює власне сферу віднесення видатків бюджету до видатків розвитку та формування порядку й методів фінансування таких видатків. Визначення поняття «бюджет розвитку» (*capitalbudget*) ототожнене з поняттям «видатки розвитку».

Зокрема, в Кембриджському словнику під поняттям «капітальний бюджет» розуміється та частина бюджету, що використовується для витрачання грошей протягом певного періоду часу на такі речі, як будівлі та обладнання [15]. Дещо ширше трактує дане поняття Дж. Л. О'Брайен, який відносить до бюджету розвитку кошти, які надаються або позичаються органам місцевого самоврядування чи неприбутковим організаціям для утримання та розвитку інфраструктури, житлового фонду та об'єктів культурної спадщини [16]. В цих визначеннях досить детально описані напрямки здійснення капітальних видатків. Проте в них не акцентується увага на шляхах мобілізації коштів для наповнення бюджету розвитку, його стратегічне призначення та принципи формування капітального бюджету.

Разом з тим, слід зауважити, що окремі зарубіжні науковці все-таки враховують питання формування капітального бюджету. Так, у словнику Мерріам-Вебстер вказано, що капітальний бюджет – це фінансовий розрахунок капітальних видатків на певний період часу та пропонує методи фінансування даних видатків [17]. Подібної думки притримуються у своєму дослідженні Д. Сміт, Дж. Віллер та Дж. Уінне. При цьому вони наголошують на тому, що такий процес відбувається за процедурою

планування знизу вгору. Як бачимо, в такому трактуванні крім видатків врахований такий елемент капітального бюджету, як доходи, а також окремі процедурні моменти. В той же час поза увагою залишається стратегічне призначення даного інституту [18].

Враховуючи зазначені зауваження, можна сформулювати таке визначення бюджету розвитку місцевих бюджетів як централізованого фонду, в якому мобілізуються кошти для здійснення капітальних видатків з метою реалізації бюджетних інвестицій та стимулювання розвитку місцевої економіки для забезпечення зростання добробуту місцевої громади та економічної стабільності, процедури планування та виконання якого відрізняються від тих, що застосовуються для поточного бюджету.

Що ж стосується нормативно-правового забезпечення функціонування бюджету розвитку в Україні, то тут слід окремо розглянути як регламентується цей інститут закордоном і на міжнародному рівні, а також в національному законодавстві. В країнах європейської спільноти основою виділення інвестиційного бюджету є Європейська хартія місцевого самоврядування, в якій визначено, що «для цілей здійснення позик інвестиційного капіталу місцева влада мають доступ до національного ринку капіталу в межах закону» [19], тобто в цьому нормативному акті були закладені основи місцевих запозичень, надходження від яких є складовою бюджету розвитку.

Поняття бюджету розвитку було введено в українське законодавство у 1997 р. Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, у цьому Законі дається офіційне визначення бюджету розвитку, а саме: «бюджет розвитку – доходи і видатки місцевого бюджету, як і утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази» [20]. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із інвестиційною діяльністю, здійсненням інших заходів щодо розширеного відтворення, а також на погашення місцевого боргу. Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою їх спеціального фонду.

Однак у законодавстві ще певний час не існувало чіткого переліку доходів і видатків бюджету розвитку. Чіткий перелік доходів і видатків бюджету розвитку вперше було наведено у Бюджетному кодексі України від 21.06.2001 року.

При цьому, перелік доходів та видатків бюджету розвитку був досить обмеженим і не міг відігравати великої ролі у фінансуванні капітальних видатків. Дохідні джерела та напрямки спрямування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів були значно розширені з прийняттям нової редакції Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 року. Відбулися зміни у складі джерел доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів. Зокрема, зі складу доходів було вилучено єдиний податок та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який, відповідно до податкової реформи, був включений до складу податку на майно і віднесений до доходів загального фонду місцевих бюджетів. Варто зазначити, що у початковому варіанті пропонувалося закріпити норму, відповідно до якої із загального фонду місцевого бюджету до бюджету розвитку повинні передаватися кошти в обсязі, що забезпечують частку доходів бюджету розвитку у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів на рівні не менше 10%. Однак при розгляді законопроекту у Верховній Раді і прийнятті закону

дану норму відкинули. Також у результаті цих змін було деталізовано напрямки спрямування капітальних видатків бюджету розвитку.

Вагомим джерелом доходів інвестиційного бюджету є місцеві запозичення, тому аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування інституту місцевих запозичень є ваговою частиною аналізу інституційного забезпечення бюджету розвитку. В Україні здійснення місцевих запозичень регламентується Бюджетним кодексом України та Порядком здійснення місцевих запозичень.

Місцеві запозичення можуть залучатися для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань відповідних місцевих органів влади, спрямованих на задоволення інтересів населення. Обслуговування місцевого боргу здійснюється за рахунок коштів загального фонду місцевого бюджету [21].

Порядок здійснення місцевих запозичень деталізує форми запозичень і послідовність дій, пов'язаних із залученням таких запозичень, а також визначає перелік документів, які необхідно подати Міністерству фінансів України при прийнятті рішення про запозичення та встановлює форми звітування про здійснення запозичень та обслуговування боргу і терміни подання відповідної інформації.

Бюджетним кодексом України передбачено обмеження щодо місцевих запозичень. Так, зовнішні запозичення можуть залучатися лише ВР АРК, Київською, Севастопольською міськими радами та міськими радами міст обласного значення. Виключення становить отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій, які можуть отримувати всі міські ради. При здійсненні місцевих запозичень обов'язково необхідно пройти процедуру погодження умов запозичення Міністерством фінансів України.

З огляду нормативно-правового забезпечення бачимо, що розвиток «концепції двох бюджетів» в Україні знаходиться в зародковому стані. Хоч і в українському законодавстві існує поняття «бюджет розвитку», призначення м'якого є здійснення капітальних видатків, однак він розглядається не як окремий бюджет, а як складова частина спеціального фонду місцевого бюджету. Це може призвести до неефективного та нецільового використання коштів бюджету розвитку. Крім того, це суперечить законодавчому визначенню спеціального фонду бюджету, адже відповідно до ст. 13 Бюджетного кодексу України на дходженнями спеціального фонду бюджету є доходи бюджету (включаючи власні надходження бюджетних установ), які мають цільове спрямування [21]. В той же час окремі доходи бюджету розвитку не мають певного конкретно визначеного цільового спрямування, оскільки можуть бути використані на будь-які видатки, що здійснюються з бюджету розвитку. Ще одним негативним моментом сучасного стану функціонування бюджету розвитку є зменшення його ресурсної бази. Так, надходження єдиного податку передано з бюджету розвитку до загального фонду, цим самим значно скорочено можливості щодо акумуляції фінансових ресурсів у бюджеті розвитку для здійснення передбачених законодавством видатків.

Інститут місцевих запозичень як засіб наповнення бюджету розвитку в Україні розвинутий надзвичайно слабо. Чинним законодавством не передбачено здійснення зовнішніх запозичень сільськими, селищними радами та радами об'єднаних територіальних громад. Ця позиція є достатньо обґрунтованою стосовно сільських і

селищних рад, оскільки вони мають низький рівень доходів, що спричинило б значні труднощі з обслуговуванням боргу. В той же час об'єднані територіальні громади створювалися з метою подолання недоліків, притаманних системі, при якій існують окремі місцеві ради, що не мають достатніх ресурсів для виконання своїх завдань, об'єднавши їх в територіальне утворення з достатньою ресурсною базою. У зв'язку з цим залишається незрозумілим, чому цим утворенням не надали доступу до джерел до даткових фінансових ресурсів, які можуть прискорити розвиток економіки даної території та допомогти швидше вирішити на явні проблеми.

Зазначене підтверджує необхідність подальшого вдосконалення формування та використання бюджету розвитку. Першим кроком у цьому напрямку має бути відокремлення процесів планування і прийняття бюджету розвитку від аналогічних процесів щодо поточного бюджету. Для цього існує декілька причин.

Насамперед капіталовкладення досить часто фінансуються з цільових, разових джерел. У зв'язку з цим, відокремлення статей видатків на здійснення капітальних вкладень сприяє цільовому використанню таких доходів.

Другою причиною відокремлення капітального та поточного бюджету є відмінність у процесах прийняття рішень. Планування бюджету розвитку передбачає підготовку переліку проектів, після чого відбувається порівняння проектів один з одним та їх ранжування [22]. Крім випадку складання бюджету за пріоритетами при плануванні поточного бюджету порівняння програм між собою і їх ранжування не відбувається.

Третя причина необхідності окремого планування бюджету розвитку полягає у відмінностях їх часових рамок. Перспективне планування та перегляд програм капітального бюджетування необхідні з декількох причин:

1) переважно більшість помилок в інвестиційному проекті можливо виправити лише чималим коштом. В той же час помилки, які були допущені при плануванні поточного бюджету, можна виправити впродовж року або переглянути при плануванні бюджету на наступний бюджетний період;

2) інвестиційні проекти, насамперед з розвитку інфраструктури, вимагають координації, посиленої уваги до послідовності дій;

3) графіки виконання цих бюджетів теж відрізняються, оскільки капіталовкладення досить часто здійснюються нерівномірно;

4) інвестиційні проекти, що досить часто потерпають унаслідок значних витрат, потребують більш прискіпливого контролю, ніж постійні програми. Виділення окремого бюджету розвитку сприяє більш ретельному нагляду за процесом виконання проекту.

І нарешті, відокремлення поточного бюджету від бюджету розвитку значно ускладнює ручне «перекидання» коштів з фінансування капітальних видатків на здійснення поточних видатків, які дозволяють підвищити політичний рейтинг існуючої влади.

Заслуговує уваги практика окремих муніципалітетів США щодо розробки та використання системи управління локальними капітальними активами. Суть цієї системи полягає в постійному інженерному аналізі та оцінці стану доріг, інфраструктури, систем водопостачання та водовідведення, а також інших об'єктів. Така система розроблена з метою своєчасного виявлення потреби в капітальному

ремонті та заміні елементів аналізованих об'єктів. Спеціалісти визначають загальний стан об'єкта аналізу, період коли буде необхідно здійснити заміну, ремонт або реконструкцію обладнання та вартість даних робіт [22]. Завдяки використанню цієї системи муніципалітет здійснює капітальний ремонт та заміну обладнання тоді, коли це є найбільш економічно виправдано. Ці заходи дозволяють забезпечити економію бюджетних коштів у довгостроковій перспективі за рахунок збільшення ефективності їх використання без погіршення якості фондів і послуг.

Що стосується доходів інвестиційних бюджетів, то необхідно звернути увагу на те, що рейтингові агентства рекомендують, щоб частина доходів формувалася за рахунок власних дохідних джерел [23]. Власними дохідними джерелами бюджету розвитку, на нашу думку, слід вважати лише ті джерела, які відповідають таким критеріям: 1) закріплені безпосередньо за капітальним бюджетом; 2) надаються на підставах безповоротності.

Формування частини бюджету розвитку за рахунок таких доходів забезпечує гнучкість бюджету у випадку економічної або політичної кризи (доходи від запозичень чутливі до наслідків економічних криз, а капітальні трансферти і кошти, що передаються з загального фонду, – до політичних).

Найбільш очевидним і перспективним джерелом мобілізації додаткових джерел, які є частиною власних доходів бюджету розвитку, можуть стати податкові надходження, що зараховуються до відповідного бюджету. На користь такого джерела можна навести кілька аргументів, які представлені нижче:

1) податкові надходження є основним бюджетоутворюючим дохідним джерелом, доходи від них складають понад 80% доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів. В той же час серед доходів бюджету розвитку не представлено жодного виду податкових надходжень;

2) податкові надходження є найбільш стабільними і прогнозованими серед доходів місцевих бюджетів, вони справляються щорічно з наявної бази оподаткування;

3) зарахування до бюджету розвитку частини податкових надходжень сприяє усвідомленню мешканцями населеного пункту існування прямого зв'язку між сплачуваними податками та покращенням інфраструктури населеного пункту, реалізацією інвестиційних проектів, створенням нових об'єктів для населення.

Якщо говорити про конкретні податки, то, на нашу думку, до бюджетів розвитку має зараховуватись частина надходжень від податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб. Такий підхід є цілком обґрунтованим, зважаючи на те, що суб'єкт господарювання, який є платником податку, використовує ресурси певної території (у частині податку на прибуток – грошові ресурси, у частині податку на доходи фізичних осіб – трудові ресурси). Органи місцевого самоврядування розраховують на певну компенсацію у вигляді податкових надходжень до місцевих бюджетів, в тому числі й бюджету розвитку, ресурси якого спрямовуються на подальше покращення умов життєдіяльності населення.

Висновки. Наявні в українській літературі трактування бюджету розвитку не враховують окремі аспекти функціонування даного інституту. Для їх подолання було сформульовано інтегроване визначення, яке об'єднало позитивні сторони усіх досліджених підходів. Бюджет розвитку визначено як: централізований фонд, в якому

мобілізуються кошти для здійснення капітальних видатків з метою реалізації бюджетних інвестицій та стимулювання розвитку місцевої економіки для забезпечення зростання добробуту місцевої громади та економічної стабільності, процедури планування та виконання якого відрізняються від поточного бюджету.

На сучасному етапі бюджет розвитку характеризується низкою недоліків у сфері законодавчого забезпечення функціонування даного інституту. Основними проблемами є недосконалість процесу планування бюджету та недостатність закріплених за ним джерел доходів. Відокремлення планування бюджету розвитку та поточного бюджету забезпечить більш ефективний процес планування; створення системи моніторингу локальних активів сприятиме підвищенню ефективності видатків бюджету розвитку, а зарахування частини надходжень податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток дасть змогу забезпечити бюджет розвитку достатньою дохідною базою.

Список використаних джерел

1. Андронов А. Н. Державна регіональна політика і її фінансово-економічне забезпечення / А. Н. Андронов // *Росія-Україна: проблеми і можливості наукового та економічного співробітництва* : зб. наук. праць. – Суми : Мрія-1 ЛТД, 2000. – С. 128–131.
2. *Бюджетна система* : підруч. / за ред. С. І. Юрій, В. Г. Дем'янишин О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
3. *Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій* / В. М. Белінська [та ін.] ; *Ін-т економіки та прогнозування НАН України*, відп. ред. Ю. В. Кіндзерський. – К., 2007. – 408 с.
4. Кравченко В. І. *Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989–2001)* / В. І. Кравченко, К., *Academia*, 2001. – 460 с.
5. Чугунов І. Я. *Бюджет розвитку як складова фінансово-економічної системи регіону [Електронний ресурс]* / І. Я. Чугунов, О. П. Крайник // *Наукові праці НДФІ*, 2006. – № 4. – С. 3–11. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2006_4_2 (дата звернення: 12.06.2018).
6. Криниця С. О. *Формування бюджетів розвитку в регіонах України* / С. О. Криниця // *Фінанси України 2000*. – № 11. – С. 8–17.
7. Кулешір В. В. *Диверсифікація джерел формування місцевих бюджетів розвитку* / В. В. Кулешір // *Вісник Дніпропетровського Університету*, 2011. – № 5(3). – С. 124–132. – (Серія «Економіка»).
8. Павлюк К. В. *Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України* : моногр. / К. В. Павлюк. – К., НДФІ, 2006. – 584 с.
9. Пелехата О. В. *Бюджет розвитку: теоретичний аспект*: зб. наук. праць Буковинського ун-ту / О. В. Пелехата, 2013. – № 9. – С. 244–254. – (Серія «Економічні науки»).
10. Ткачук І. Г. *Перспективне бюджетне планування в контексті розвитку самоврядування* / І. Г. Ткачук // *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 2011. – № 7(2). – С. 427–433.

11. Цюпа О. П. *Формування та використання бюджетів розвитку в Україні: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / О. П. Цюпа; Нац. ун-т. держ. под. служби України. – Ірпінь, 2013. – 254 с.*
12. *Механізм структурних зрушень в економіці України : моногр. / В. І. Кононенко [та ін.]. – К. – Ін-т економіки НАНУ, 2002. – 288 с.*
13. Косаревич О. П. *Бюджет розвитку місцевих бюджетів / О. П. Косаревич // Вісник Прикарпатського університету, 2008. – № 6. – С. 265–271. – (Серія «Економіка»).*
14. Друкер П. Ф. *Задачи менеджмента в XXI веке ; пер. с англ. Н. Макарова / П. Друкер. – М., Издат. «Вильямс», 2004. – 272 с.*
15. *BUDGET – meaning in the Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/capital-budget> (last accessed: 23.06.2018)*
16. *Capital Budget. URL: <http://leg.wa.gov/House/Committees/CB/Pages/default.aspx>(last accessed: 23.06.2018)*
17. *Definition of Capital Budget by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/capital%20budget>(last accessed: 24.06.2018)*
18. Smith D. G., Wynne J. *Capital budgeting practices in hospitals // International Journal of Healthcare Technology and Management. – 2006. – Vol. 7. – pp. 117-128. URL: <https://www.deepdyve.com/lp/inderscience-publishers/capital-budgeting-practices-in-hospitals-HFLdOJF0p4>(last accessed: 23.06.2018)*
19. *Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний переклад. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 13.08.2018)*
20. *Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 22.08.2018)*
21. *Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page> (дата звернення: 22.08.2018)*
22. Shah, A. *Local Budgeting. Herndon: World Bank Publications, 2007. 381 p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/LocalBudgeting.pdf> (last accessed: 01.09.2018)*
23. Prunty R., Jacob K. *Top 10 Ways to Improve or Maintain a Municipal Bond Rating. Standard & Poor's Public Finance. 2002. № 4. P. 1–4 URL: <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-06/documents/credit-rating-improvement.pdf> (last accessed: 10.09.2018)*

References

1. Andronov A. N. *Derzhavna rehionalna polityka i yii finansovo-ekonomichne zabezpechennia [State regional policy and its financial and economic support]. Rosiia-Ukraina: problemy i mozhlyvosti naukovoho ta ekonomichnoho spivrobotnytstva: zb. nauk. prats – Russia – Ukraine: challenges and possibilities for research and economic cooperation: a collection of research papers. Sumy: Mriia-1 LTD, 2000, p. 128-131 [in Ukrainian].*
2. Yurii S. I., Demianyshyn V. H., Kyrylenko O. P. *Biudzhetna systema: pidruch. [Budget system: a study guide]. Ternopil: TNEU, 2013, 624 p. [in Ukrainian].*

3. Belinska V. M. et al. Promyslovyi potentsial Ukrainy: problemy ta perspektyvy strukturno-innovatsiinykh transformatsii [Ukraine's industrial capacity: challenges and prospects for structural and innovation transformations]. Kyiv, 2007, 408 p. [in Ukrainian].
4. Kravchenko V. I. Finansy mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy: problemy stanovlennia (1989–2001) [Local self-government in Ukraine: challenges of establishing (1989–2001)]. Kyiv: Academia, 2001, 460 p. [in Ukrainian].
5. Chuhunov I. Ya. Biudzhet rozvytku yak skladova finansovo-ekonomichnoi systemy rehionu [Development budget as an integral part of the region's financial and economic system]. Naukovi pratsi NDFI – RFI (Research Financial Institute) Scientific Papers, 2006, No. 4, p. 3-11, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2006_4_2 [in Ukrainian].
6. Krynytsia S. O. Formuvannia biudzhetyv rozvytku v rehionakh Ukrainy [Development budget formation in Ukraine's regions]. Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 2000, No. 11, p. 8-17 [in Ukrainian].
7. Kuleshir V. V. Dyversyfikatsiia dzherel formuvannia mistsevykh biudzhetyv rozvytku [Diversification of sources of local development budgets]. Visnyk Dnipropetrovskoho Universytetu (Serii «Ekonomika») – Herald of Dnipropetrovsk University (Series 'Economics'), 2011, No. 5(3), p. 124-132 [in Ukrainian].
8. Pavliuk K. V. Biudzhet i biudzhetni protses v umovakh tranzytyvnoi ekonomiky Ukrainy: monohr. [Budget and budgeting process in the transition economy of Ukraine: monograph]. Kyiv, 2006, 584 p. [in Ukrainian].
9. Pelekhata O. V. Biudzhetrozvytku: teoretychnyi aspekt: zb. nauk. prats Bukovynskoho un-tu (Serii «Ekonomichni nauky») [Development budget: a theoretical aspect: a collection of scientific papers of Bukovyna University (Series 'Economic Studies')]. 2013, No. 9, p. 244-254 [in Ukrainian].
10. Tkachuk I. H. Perspektyvne biudzhetne planuvannia v konteksti rozvytku samovriaduvannia [Advanced budget planning for self-governance development]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Current challenges of a region's economic growth, 2011, No. 7(2), p. 427-433 [in Ukrainian].
11. Tsiupa O. P. Formuvannia ta vykorystannia biudzhetyv rozvytku v Ukraini: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08 [Creating and using the budget of development: candidate's thesis: 08.00.08]. Nats. un-t. derzh. pod. sluzhby Ukrainy [National State Tax Service University of Ukraine]. Irpin, 2013, 254 p. [in Ukrainian].
12. Mekhanizm strukturnykh zrushen v ekonomitsi Ukrainy : monohr. [A mechanism of structural shifts in Ukraine's economy]. In-t ekonomiky NANU – [Institute for Economics of NASU (National Academy of Sciences of Ukraine)]. 2002, 288 p. [in Ukrainian].
13. Kosarevych O. P. Biudzhet rozvytku mistsevykh biudzhetyv [Development budget in local budgeting]. Visnyk Prykarpatskoho universytetu (Serii «Ekonomika»)– Herald of Pre-Carpathian University (Series 'Economics'), 2008, No. 6, p. 265-271 [in Ukrainian].
14. Drucker P. F. Zadachi menedzhmenta v XXI veke [Management tasks in the 21st century]. Moscow: Vyliams, 2004, 272 p. [in Russian].

15. Budget – meaning in the Cambridge English Dictionary, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/capital-budget> [in English].
16. Capital Budget, from <http://leg.wa.gov/House/Committees/CB/Pages/default.aspx> [in English].
17. Definition of capital budget by Merriam-Webster, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/capital%20budget> [in English].
18. Smith D. G., Wynne J. Capital budgeting practices in hospitals. International Journal of Healthcare Technology and Management, 2006, Vol. 7, p. 117-128, from <https://www.deepdyve.com/lp/inderscience-publishers/capital-budgeting-practices-in-hospitals-HFLdOJF0p4> [in English].
19. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia. Ofitsiyni pereklad [The European Charter of Local Self-Government. Official translation], from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 [in Ukrainian].
20. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine, Law of Ukraine of 21.05.1997, No. 280/97-VR], from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr> [in Ukrainian].
21. Biudzhetnyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI [The Budget Code of Ukraine. Law of Ukraine of 08.07.2010, No 2456-VI], from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page> [in Ukrainian].
22. Shah A. Local Budgeting. Herndon: World Bank Publications, 2007, 381 p., from <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/LocalBudgeting.pdf> [in English].
23. Prunty R., Jacob K. Top 10 Ways to Improve or Maintain a Municipal Bond Rating. Standard & Poors Public Finance, 2002, No. 4, p. 1-4, from <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-06/documents/credit-rating-improvement.pdf> [in English].

Редакція отримала матеріал 2 грудня 2018 р.